

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการรับรู้บทบาทและอุปสรรคปัญหาในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติการพยาบาลชั้นสูง สาขาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช มีการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ผู้ปฏิบัติการพยาบาลชั้นสูง สาขาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลจิตเวช ที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 3 แห่ง จำนวน 8 คน ยินดีและสมัครใจในการเข้าร่วมครั้งนี้

สถานที่ที่ใช้ในการวิจัย

สถานที่ที่ใช้ในการวิจัย คือ โรงพยาบาลที่ผู้ปฏิบัติการพยาบาลชั้นสูง สาขาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชปฏิบัติงาน ที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 3 แห่ง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ ตัวผู้วิจัยเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุด ผู้วิจัยได้เตรียมความพร้อมเพื่อการเก็บข้อมูลดังนี้

1. ความรู้ทางด้านเนื้อหาผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรม แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องด้านการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช และความรู้เกี่ยวกับผู้ปฏิบัติการพยาบาลชั้นสูง บทบาทของพยาบาลจิตเวช เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างคำถาม
2. ความรู้ในด้านระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการทบทวนความรู้เกี่ยวกับการวิจัยเชิงคุณภาพและร่วมประชุมวิชาการเรื่องการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่โรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์ จังหวัดนครสวรรค์ 1 ครั้ง ระยะเวลา 3 วัน

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคลและข้อมูลทั่วไป
2. แนวคำถามในการสัมภาษณ์ เกี่ยวกับบทบาทการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติการพยาบาลชั้นสูง สาขาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป การรับรู้ถึงบทบาทการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติการพยาบาลชั้นสูง ด้านการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช ตามความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติการพยาบาลชั้นสูง ด้านการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน โดยใช้แนวคำถามเปิดกว้างและกำหนดประเด็นสำคัญที่จะสัมภาษณ์โดยคำถามเป็นหัวข้อที่ทำการศึกษาอย่างกว้างๆ ลักษณะคำถามแบบปลายเปิดที่ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึก โดยผู้วิจัยได้นำแนวคำถามที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วยจิตแพทย์ จำนวน 2 ท่าน พยาบาลจิตเวชที่สำเร็จการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา สาขาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช จำนวน 2 ท่านและด้านการบริหารการพยาบาล จำนวน 1 ท่าน เพื่อตรวจหาคุณภาพของเครื่องมือ พร้อมกับรับข้อเสนอแนะเพื่อนำมาปรับแก้ไขและนำไปทดลองใช้สัมภาษณ์ในโรงพยาบาลแห่งหนึ่งที่ให้บริการด้านจิตเวชเป็นหลัก และนำข้อเสนอแนะมาดำเนินการปรับปรุงแก้ไขจนกระทั่งมีความเข้าใจที่ตรงกัน
3. เทปบันทึกเสียงและอุปกรณ์การบันทึก ได้แก่ แบทเตอรี สำหรับบันทึกข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสังเกตและแบบสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล เป็นการสัมภาษณ์โดยใช้แนวคำถามเปิดกว้างร่วมกับการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การบันทึกเทป ขณะในสัมภาษณ์และการปฏิบัติตนให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ครอบคลุมและเชื่อถือ

จริยธรรมในการวิจัย/การพิทักษ์สิทธิของผู้เข้าร่วมวิจัย

เนื่องจากการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก รายบุคคลและเกี่ยวข้องกับบุคคล ดังนั้นการนำข้อมูลไปใช้นั้น ต้องเคารพในสิทธิส่วนบุคคลและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับผู้วิจัย ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรับผิดชอบต่อผู้ให้ข้อมูลโดยยึดถือจรรยาบรรณในประเด็นต่อไปนี้

1. ความยินยอมของผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยให้สิทธิ์แก่ผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยการชี้แจงวัตถุประสงค์ รายละเอียดขั้นตอนต่างๆ ของการวิจัย การนำข้อมูลไปใช้ผ่านคณะกรรมการวิจัยของสถาบันที่ขอเข้าดำเนินการเก็บข้อมูล และสอบถามความสมัครใจในการเข้าร่วมวิจัยของผู้ให้ข้อมูล โดยคำนึงถึงความพร้อมของผู้ให้ข้อมูลตลอดเวลา

2. การพิทักษ์สิทธิโดยเคารพสิทธิในการเป็นส่วนตัวและการรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล โดยผู้วิจัยต้องชี้แจงกับผู้ให้ข้อมูลว่าจะไม่มีการเปิดเผยชื่อจริงแต่ใช้นามแฝงแทน เพื่อเป็นการปกป้องผู้ให้ข้อมูลและปกป้องความเป็นส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูล ก่อนการจดบันทึกและการบันทึกเสียง ผู้วิจัยได้ขออนุญาตผู้ให้ข้อมูล การนำข้อมูลไปอภิปรายหรือตีพิมพ์เพื่อเผยแพร่จะกระทำในภาพรวมเฉพาะในการนำเสนอเชิงวิชาการเท่านั้น

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเตรียมหนังสือขอความร่วมมือ ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษา และขออนุญาตเก็บข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย

2. ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

2.1 ขอนหนังสือแนะนำตัวจากคณบดีคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวรถึงผู้อำนวยการโรงพยาบาลที่ผู้ให้ข้อมูลปฏิบัติงานอยู่ เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลจากผู้ปฏิบัติการพยาบาลชั้นสูง สาขาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชที่ปฏิบัติงานอยู่ พร้อมชี้แจงวัตถุประสงค์และรายละเอียดขั้นตอนของการวิจัยต่อคณะกรรมการวิจัยหรือคณะกรรมการจริยธรรมด้านการวิจัยของสถาบันนั้นๆ

2.2 ดำเนินการติดต่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อให้เกิดความคุ้นเคยและเป็นกันเอง แนะนำตัวพร้อมชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษา ประโยชน์ที่จะได้รับและรายละเอียดขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล สอบถามความพร้อมของผู้ให้ข้อมูลเพื่อนัดหมายกำหนดวัน เวลาและสถานที่ที่สะดวกในการให้ข้อมูล

2.3 การติดตามดำเนินการสัมภาษณ์ภายหลังจากได้ทำการนัดหมายเรียบร้อยแล้ว เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนตามที่ต้องการ

3. ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลตามระยะเวลาที่กำหนด

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เชิงคุณภาพเริ่มด้วยการจัดระบบระเบียบข้อมูลทั้งหมดทั้งในทางกายภาพ และเนื้อหาให้อยู่ในรูปแบบที่เป็นระบบและเป็นระเบียบ สามารถตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือได้ง่าย จากนั้นจึงจัดข้อมูลเป็นหน่วยย่อย เลือกลักษณะที่มีความหมายตรงประเด็นกับเรื่องที่ทำกรวิเคราะห์มาให้ชื่อหรือรหัส เพื่อความสะดวกในการดำเนินการขั้นต่อไป ทำให้ข้อมูลที่มีขนาดใหญ่ในตอนแรกมีขนาดเล็ก กระชับเพื่อสะดวกในการจัดรูปแบบและหาความหมายต่อไป จากนั้นนำข้อมูลที่จัดเป็นหน่วยย่อยๆ และได้รับการกำหนดรหัสเรียบร้อยแล้วกลับมารวมกันใหม่ (Rearranging Data) เพื่อให้ได้ข้อมูลเป็นกลุ่มๆ (Clustering) ตามลักษณะความสัมพันธ์ที่หน่วยนั้นมีต่อกันจะได้ข้อมูลที่บอกความหมาย เป็นประโยชน์ต่อการตอบคำถามในการวิจัยเป็นพื้นฐานที่จะหาแบบแผน (Patterns) ของสิ่งที่ศึกษาและหาข้อสรุปของสิ่งที่ค้นพบได้คือ การนำเสนอข้อมูลในรูปของการพรรณนา (Data Display) ข้อมูลที่นำเสนอจะเป็นวัตถุดิบให้นักวิจัยหาข้อสรุปและตีความเป็นขั้นตอนสุดท้าย โดยการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพจะกระทำไปพร้อมๆ กับการเก็บข้อมูล โดยภายหลังจากรวบรวมข้อมูลแล้ว ดำเนินการถอดเทปและบันทึกข้อมูลอย่างละเอียดพร้อมกับวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการแจกแจงความถี่
2. ข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับบทบาทของผู้ปฏิบัติการพยาบาลชั้นสูง สาขาการพยาบาล สุขภาพจิตและจิตเวช ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ดังนี้

2.1 การจัดระบบเอกสารข้อมูล โดยการจัดแยกแฟ้มเอกสารเพื่อเป็นการแยกแยะและจัดหมวดหมู่ข้อมูลที่มีลักษณะเชิงบรรยายซึ่งได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกตและการจดบันทึก สำหรับใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์ และการเขียนรายงาน โดยเพิ่มข้อมูลสำคัญที่ควรจัดทำนอกเหนือจากแฟ้มต้นฉบับ ดังนี้

2.1.1 หมวดเรื่องทั่วไป เพื่อติดตามเรื่องราวต่างๆ ได้สะดวกรวดเร็ว โดยแยกเป็นแฟ้มบุคคล สถานที่ องค์กร

2.1.2 หมวดข้อมูลสนามซึ่งเป็นการแยกแฟ้มข้อมูลที่ได้ออกมาเป็นแฟ้มข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ และแฟ้มบันทึกเกี่ยวกับกระบวนการในการเก็บข้อมูลไว้ เพื่อช่วยในการเขียนวิธีการและกระบวนการเก็บข้อมูลสำหรับงานวิจัย

2.1.3 หมวดของการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็นในขณะที่เก็บข้อมูล และเริ่มต้นวิเคราะห์

2.2 การลดทอนข้อมูล หมายถึง การเลือกเฟ้นหาจุดสนใจที่ทำให้เข้าใจได้ง่ายสรุปย่อ
ปรับข้อมูลดิบที่เก็บจากสนาม

2.3 การแสดงข้อมูล เป็นกระบวนการวิเคราะห์ การจัดเลือกเฟ้นตัวอย่างข้อมูล จาก
การสรุปจากรายงาน การสังเกต คำพูดจากการสัมภาษณ์ เพื่อแสดงตัวอย่างให้เห็นและก่อให้เกิด
ความเข้าใจว่าเกิดอะไรขึ้นก่อนหลังอย่างไรและทำไม อันจะโยงไปสู่การวิเคราะห์และสรุปผลต่อไป

2.4 การสร้างข้อสรุปและการยืนยันถึงผลสรุป ในส่วนนี้หมายถึง การสังเคราะห์
ข้อมูล ประติดปะต่อข้อสรุปย่อยๆ ในช่วงแรกเข้าเป็นบทสรุปและตรวจสอบยืนยันเป็นผลสรุปการ
วิจัยในช่วงสุดท้าย

2.5 ความเชื่อถือได้ของการวิจัยเกณฑ์ที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ
คือ ความตรง (Validity) และความสอดคล้อง (Relevance)

2.5.1 ความตรงของข้อมูลที่ได้จากการวิจัยหรือความไว้ใจได้ (Credibility)
หมายถึง คำอธิบายที่นักวิจัยนำเสนอตรงกับคำอธิบายที่ผู้ให้ข้อมูลได้ให้ไว้ มีการตรวจสอบ 7 วิธี คือ

- 1) การตรวจสอบโดยผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาเรื่องนั้น ๆ ว่า คำ หรือ
ข้อความต่างๆ (Taxonomies) การวิเคราะห์ สมมติฐานที่นักวิจัยนำเสนออยู่นั้นอยู่ในฐานะของคนใน
และผ่านการตรวจสอบจากคนใน
- 2) การตรวจสอบวิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูล แหล่งข้อมูล ข้อมูล ผู้เก็บข้อมูล
และทฤษฎี
- 3) ขั้นตอนวิธีในการเก็บข้อมูลอย่างเหมาะสมและกระทำอย่างถูกต้อง
- 4) กระบวนการที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลชัดเจนสามารถอธิบายได้ โดย
มีการสะท้อนกลับ (Reflexivity) ซึ่งกระทำในระหว่างการเก็บข้อมูลด้วยการถอดเทปการสัมภาษณ์
และส่งกลับไปยังผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อตรวจสอบประเด็นในการสัมภาษณ์ว่าครบถ้วนถูกต้องตรง
ตามที่สัมภาษณ์หรือไม่ ร่วมกับการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพูดคุยแลกเปลี่ยนแนวคิดกับอาจารย์ที่
ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยคุณภาพหรือนักวิจัยกับคนอื่นๆ เช่น ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ให้
ข้อมูลหลัก

5) การให้ความสนใจต่อกรณีที่มีความแตกต่างหรือพบเหตุการณ์ที่ไม่เป็นไป
ตามที่ควรจะเป็น (Negative cases) เพื่อป้องกันการอคติขององค์รวม (Holistic biases) รายงาน
นั้นต้องแสดงถึงการหากรณีที่แตกต่างกันและอธิบายความต่างที่ปรากฏ

6) การมีมุมมองของความคิดที่มีความหลากหลายของการทำความเข้าใจ
ในสิ่งที่ค้นพบหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษา

2.5.2 ความสอดคล้อง หมายถึง องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยไม่ว่าจะเป็น ความหมายของปรากฏการณ์ คำอธิบาย แนวคิด ทฤษฎีที่ได้จะต้องเกิดประโยชน์ที่สามารถใช้ เชื่อมโยงต่อ (Transferability) และประยุกต์ใช้ได้ (Applicability) ในบริบทอื่น ๆ ที่คล้ายคลึงกัน และองค์ความรู้จากการวิจัยที่ได้จะต้องใช้อธิบายหรือประยุกต์ใช้ในบริบทนั้นๆ

